

Neznáme alebo málo preskúmané stránky diela slovakistu Ivana Franka

Galina Karpinčuková

KARPINCHUK, H.: The unknown and obscure heritage of Franko-Slovakist
SLOVENSKÁ LITERATÚRA 66, No. 1, p. 28 – 43

Key words: Ukrainian-Slovak cultural relations, archive, I. Franko library

This article aims to comprehensively analyze the unknown and obscure heritage of Franko-Slovakist, to find out the scientist's contribution to the development of Slovak-Ukrainian cultural relations at the end of the nineteenth and the beginning of the twentieth century.

During the article creation, archival materials from Ivan Franko's personal fund and the publication of Slovak literature from his library, which are stored in the Department of Manuscript Funds and Textology in T. G. Shevchenko Literature Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine, were looked at through the prism of such methods as: comparative-historical, source-study, palaeographic, textual, historical-cultural, empirical (description) methods, analysis and synthesis.

I. Franko in the study of Slovak writing at the end of the nineteenth century – the beginning of the twentieth century distinguished himself as a translator, literary critic and cultural figure. For the first time, the archival materials of the scientist represent the contribution of Ivan Franko to the development of Slovak-Ukrainian cultural relationships, study of Slovak literature, role of the scientist in its popularization onto Ukrainian territories. Among I. Franko unique archive materials are: three autographs of *Kozák* poem translation by S. Chalupka, a summary of V. Yagich's lectures with records considering J. Collar and P. J. Šafárik, unpublished I. Franko's commentary on V. Hnatiuk's report *Slovak Oprishnik Janoshik in folk poetry*. Ivan Franko's personal contacts with Slovakian activists are confirmed by letters to a writer P. Mudroň in 1895 and P. Tot from January 12, 1900. I. Franko's fund also contains P. Hrabovsky's translations from Slovak poets J. M. Hurban, V. Nebeski, A. Sládkovič, L. Štúr, which were first published by the writer in *Literary and Scientific Herald* journal (1901, 1906). One of I. Franko's heritage remarkable things is his library, which has 13 publications in Slovakian-studies with notes and marginal records of the owner.

It is for the first time the article analyses in a holistic manner I. Franko's autographs (translation, abstract, article, and review) devoted to the study and popularization of Slovak literature, relations establishment with Slovak figures (epistolary); a collection of Slovak literature publications from the writer's library is described and singled out.

Klíčové slová:
ukrajinsko-slovenské kultúrne
vzťahy, archív, knižnica I. Franka

V dejinách slovensko-ukrajinských kultúrnych vzťahov na prelome 19. a 20. storočia podľa M. Nevrlého¹ patrí Ivanovi Frankovi popredné miesto. Zaslúžil sa oňho ako literárny vedec, prekladateľ a kultúrny dejateľ. Prvá zmienka o slovenskej literatúre v diele Ivana Franka sa nachádza v príspevku *Literárne listy* (*Літературні письма*),² spracovanom ako prehľad nových etnografických a umeleckých publikácií z čias autorových štúdií na Lvovskej univerzite. V časti venovanej zborníku Dušana Sávu Pepkina *Poesie* (1876, zborník *Poesie*, ide o pseudonym M. Madniamského), Ivan Franko konštatuje:

„... Slováci sú jedným z najpozoruhodnejších národov medzi Slovanmi práve pre svoj historický osud a svoj charakter.“³ Tieto slová vyjadrujú Frankovo chápanie veľkosti slovenského národa tak výstižne, že práve ich najčastejšie citujú bádatelia, ktorí popularizujú dielo Ivana Franka – slovakistu.

Medzi ďalšie relevantné štúdie Ivana Franka o slovanskom písomníctve patria texty: *Literárne obrozenie Južnej Rusi a Ján Kollár* (*Літературне відродження Полудневої Русі і Ян Коллар*), v ktorom sa autor venuje vplyvu myšlienok Jána Kollára na národno-kultúrny rozvoj Haliče a východnej Ukrajiny; *Slovenská vzájomnosť v chápaní Jána Kollára a v súčasnosti* (*Слов'янська взаємність в розумінні Яна Коллара і мене*), napísaná ako recenzia na zborník *Jan Kollár. 1793 – 1852. Sbornik stati o životě, působení a literární činnosti pěvce „Slávy dcery“ na oslavu jeho stoletých narozenin* (Viedeň, 1893); ako aj články *K dejinám česko-ruských vzťahov* (*До історії чесько-руських взаємин*, 1901); *Rozvoj slavistiky na Viedenskej univerzite* (*Поступ славістики на Віденському університеті*, 1897); v ktorých sa I. Franko venuje slovenskému kontextu len okrajovo. Tieto vedecké práce sú publikované vo vydaní *Ivan Franko. Zbrané spisy v 50 zv.* (*Іван Франко. Зібрання творів у 50 т.*, (Київ, 1976 – 1986; т. 28, 29, 33) z pôvodných pramenných zdrojov s príslušným poznámkovým aparátom.

Prínosu Ivana Franka do celkového výskumu slovenského písomníctva a jeho popularizácie v ukrajinskom kontexte sa venuje zborník *Z dejín československo-ukrajinských kultúrnych vzťahov* (*З історії чехословацько-українських культурних зв'язків*, Bratislava, 1959), fundamentálne práce zostavené slovenským literárnym vedcom M. Molnárom *Vzťahy Ivana Franka s Čechmi a Slovákmi. Štúdie a výskum dejín československo-ukrajinských kultúrnych vzťahov* (*Зв'язки*

1 НЕВРЛИЙ, Микола: Зв'язки Івана Франка з чехами й словаками та його вшанування в ЧССР. In: Неврлий, М.: *Минуле й сучасне. Збірник слов'язознавчих праць*. Київ : Смолоскип, 2009, с. 134.

2 ФРАНКО, Іван: Літературні письма. In: *Друзь*, 1876, № 19, с. 302 – 304.

3 ФРАНКО, Іван: Літературні письма. In: ФРАНКО, І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1980, том 26, с. 30.

30 Івана Франка з чехами та словаками. Статті й дослідження до історії чехословацько-українських культурних взаємин, jeden zo zostavovateľov: M. Mundák, Bratislava, 1957), *Stretnutia kultúr: z československo-ukrajinských kultúrnych vzťahov* (Зустрічі культур: з чехословацько-українських взаємин, Bratislava – Prešov, 1980), o diele Franka – slovakistu písali aj O. Kušník,⁴ T. Lichtej,⁵ M. Roman⁶ a iní.

Autori spomenutých prác vynaložili veľké úsilie na štúdium pramených zdrojov Ivana Franka, venovaných slovenskej literatúre. Avšak personálny archív diel tohto autora, ktorý je uložený v Oddelení rukopisov a textológie Inštitútu literatúry T. H. Ševčenko Národnej akadémie vied Ukrajiny, si žiada dôsledný výskum slovenských textov, ktoré sa v ňom nachádzajú. Konštatuje to aj ostatný relevantný výskum M. Daniša a M. Nevrlého *Ivan Franko. Život a dielo* (1856 – 1916), publikovaný v Prešove v roku 2009.

Medzi prvými zo zachovaných prameňov v archíve spomínaného oddelenia rukopisov, spojených s dielom Franka – slovakistu, je preklad básne *Kozák* (1845) S. Chalupku, v ktorej autor, známy svojou úctou k ukrajinskej piesňovej tradícii, v obraze osudu kozáka oslávil hrdinskú minulosť kozáctva, čo bol zrejme jeden z motívov, ktoré viedli Ivana Franka k ukrajinskému prekladu. Ten je datovaný 2. 7. 1883, krátko po smrti S. Chalupku (básnik zomrel v Hornej Lehote 19. mája 1883). V preklade (p. č. 193) I. Franko zachoval rytmickú štruktúru diela, napísaného trochejom. V druhej strofe podľa nášho názoru zvýraznil jeden z kľúčových motívov diela. Ide najmä o verše: *Zástava mi viala; / Trúby mi spievali; / Víťaza mi otca / Na vojnu volali*, ktoré I. Franko preložil nasledovne: *Фана повівала / Труб гриміло много, / На війну козацтво / Звало батька мого* (rr. 4 – 8).⁷ Lexéma *козацтво* je významovo a ekvivalentne užšia a presnejšia vo vzťahu k slovenskému slovu víťaz. Objavuje sa tu aj ukrajinský novotvar *козаченька-хвата* ako ekvivalent k originálnemu výrazu *kozáka švárneho* (rr. 32).⁸

I. Franko preklad prepracovával, o čom svedčia neskoršie dva rukopisy (p. č. 481, 398), podľa posledného z nich s názvom *Козацька пісня* (*Kozácka pieseň* – prekl.) sa text dostal aj do tlače a od roku 1955⁹ sa v tejto podobe tlačil bez zmienok o rozdieloch v textoch prekladu. Porovnanie troch rukopisov vytvára platformu pre porovnanie prekladateľovho uvažovania, zameraného na vylepšenie ukrajinského textu básne. Ako vidíme, v treťom rukopise sa zmeny týkajú len zámény zastaraných a málo používaných slov, použitých v prvom preklade

4 КУШНИР, Оксана: Українсько-словацька міжкультурна комунікація на сторінках преси. In: *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи: науково-практичний журнал*. Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2014, № 5 – 6, с. 16 – 22.

5 ЛИХТЕЙ, Тетяна: *Слов'янська планіда: словацька поезія XIX–XX століть у дискурсі українсько-словацьких літературних взаємин*. Ужгород: Піра, 2010, с. 35 – 37, 74 – 77.

6 РОМАН, Микола: Іван Франко і словацька література. In: *Наукові записки*. 15 – 16. Prešov: KSUT, 1989, с. 89 – 90.

7 CHALUPKA, Samo: *Spevy Sama Chalupky*. Vieden: Ad. Holzhausen, 1868, s. 143; Франко, Іван: *Козацька пісня*. In: *Записна книжка (Записи поезій, перекладів, фольклору, слів і т. д.)* 1883 – 1884, ф. 3, од. зб. 193, арк. 19 зв. від кінця.

8 CHALUPKA, Samo: *Spevy Sama Chalupky*. Vieden: Ad. Holzhausen, 1868, s. 145; Франко, Іван: *Козацька пісня*. In: *Записна книжка (Записи поезій, перекладів, фольклору, слів і т. д.)* 1883 – 1884, ф. 3, од. зб. 193, арк. 19 зв. від кінця.

9 ФРАНКО, Іван: *Твори у 20 т.* К.: Наукова думка, 1955, том 14, с. 370 – 372.

a zachovaných v druhom variante, za spisovné výrazy: *хоругва, мене, мені, їх, догонитъ, лишився замість фана, мя, мні, їйх, нагонит, остався, наприклад я малий лишився / сирота на світі замість я малий остався / сирота на світі; або в їх рядах рицарських / як любо гуляти, замість в їйх рядах лицарських / любо мні гуляти* (rr. 19 – 20, 41 – 42).

Ešte počas práce nad prvým variantom prekladu I. Franko zmenil slovenskú syntaktickú konštrukciu *Неумриет на ложи; / Umriет ja na koni* (rr. 53 – 54)¹⁰ na *На коні, не в ліжку / Смерть мене нагонит* a prečiarkol doslovný preklad *Я не вму на ложі*.¹¹

Je zaujímavé sledovať, ako sa menila kompozícia prekladov. Najmä v prvom z troch rukopisov I. Franko úplne zachoval formu básne, nedodrжал v porovnaní s originálom iba vizuálne rozdelenie na strofy. V druhom rukopise namiesto štrnásťveršovej strofy vidíme dvojveršovú, zložitejšia je aj ortografia – báseň je napísaná archaickou abecedou: *Гей я воякъ з роду, козачка мя мала / Надъ моѣвъ колысковѣ фана повевала* (rr. 1 – 4).¹² Pod týmto rukopisom I. Franko prvýkrát doložil autorstvo prekladu podpisom Miron (jeden z jeho pseudonymov). V treťom rukopise I. Franko maximálne priblížil formu básne originálu v podobe štvorveršovej strofy so striedavým rýmom abab.

Čo sa týka datovania ukrajinského prekladu básne *Kozák*, dátum 2. júl 1883 je uvedený samotným prekladateľom v prvom rukopise. Text zjavne o krátky čas prepísal, o čom svedčí jeho pravopis – je v ňom použitá tzv. *maximovyčivka*¹³, ktorú I. Franko používal maximálne do roku 1895. Rukopis s evidenčným číslom 398 sa považuje za jeden z neskorých, opierajúc sa o vlastnoručnú poznámku I. Franka pod textom básne: „zo slovenského originálu preložené 2. júla 1883, doteraz nepublikované“¹⁴ a rukopis autora, ktorý z priamych malých písmen prešiel do pomerne rozťahovaných riadkov – práve takto písal I. Franko po nástupe reumatoidnej polyartritídy v polovici prvého desaťročia 20. storočia. Ako prameň k prekladu básne S. Chalupku *Kozák* poslúžila Frankovi zrejme zbierka *Spevy* (Viedeň, 1868), ktorá sa zachovala vo Frankovej knižnici pod číslom 664. V polovici minulého storočia toto vydanie spomínal slovenský bádateľ K. Rosenbaum.¹⁵ Ako sa táto kniha dostala do knižnice I. Franka nie je známe, ale z rukopisu na jej titulnej strane je zrejme, že svojho času patrila slovenskému literárnemu vedcovi a prekladateľovi Jozefovi Maliakovi (1854 – 1945).

Na prvej strane väzby knihy je citát, spravený neznámou rukou (zrejme niektorým z jej majiteľov) o úlohe rapsóda (interpretá starogréckych epických piesní) z Platónovho dialógu Platóna *Ión*: „*οὐ γὰρ ἂν γένοιτο ποτε ῥαψωδός, εἰ μὴ συνείη τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ. τὸν γὰρ ῥαψωδὸν ἐρμηνεῖα*

10 CHALUPKA, Samo: *Spevy Sama Chalúčky*. Vieden : Ad. Holzhausen, 1868, s. 146.

11 ФРАНКО, Иван: Козацька пісня. In: *Записна книжка (Записи поезій, перекладів, фольклору, слів і т. д.)* 1883 – 1884, ф. 3, од. зб. 193, арк. 19 зв. від кінця.

12 ФРАНКО, Иван: *Пісня [козацька]*, ф. 3, од. зб. 481, арк. 1.

13 *Maximovyčivka* – systém ukrajinského pravopisu, spracovaný na etymologickom princípe v r. 1827 ukrajinským encyklopedistom, filológom, historikom M. Maximovyčom (1804 – 1873). Na teritóriu Haliče sa používal do roku 1895, až kým Školská krajská rada oficiálne nezaviedla používanie tzv. „graždanský“.

14 ФРАНКО, Иван: *Козацька пісня*, ф. 3, од. зб. 398, арк. 1.

15 ROSENBAUM, Karol: Slovensko-ukrajinské vzťahy v literatúre. In: *Slovenské štúdie I. Z dejín československo-ukrajinských vzťahov*. Bratislava : 1957, s. 563.

32 *δει τοῦ ποιητοῦ τῆς διανοίας γίγνεσθαι τοῖς ἀκούουσι· τούτο δὲ καλῶς ποιεῖν μὴ γιγνώσκοντα ὅτι λέγει ὁ ποιητὴς ἀδύνατον. ταῦτα οὖν πάντα ἄξια ζηλοῦσθαι.*¹⁶ A tiež citát z 10 knihy Platónovho *Štátu* s úvahou o Homéroví: „*Homer: εἰοικε μὲν γὰρ τῶν καλῶν ἀπάντων τούτων τῶν τραγικῶν πρῶτος διδάκαλός τε καὶ ἡγεμών γενέσθαι.*“¹⁷ Ďalej je zaznamenaný prameň textov *Štát* a *Teemem*, kde sa tiež spomína Homér ako pôvodca tragédie, na konci poznámky je uvedená odvolávka na Aristotelovu *Poetiku*: „*Rpb. 595C. = 598D. τραγωδίας ἡγεμόνα et 607 cf. 602B. Theaet. f. 152E. = Rpb. 393A = Aristot. Gr. Poet. p. 4.*“

Na druhej strane knižnej väzby je tou istou rukou napísaný úryvok z dvanástej *Piesne mladého Vernera* z poémy nemeckého básnika, romantika J. V. von Scheffela (1826 – 1886) *Der Trompeter von Säckingen*, prvýkrát publikovanej v roku 1853. Osnovu diela tvorí príbeh lásky Márie Uršuly (1633 – 1691), dcéry rytiera Otta Rudolfa von Schönau z mestečka Bad Säckingen (juhozápadné Nemecko) a Franza Vernera Kirchofera (1633 – 1690).

V 19. storočí bola poéma J. V. von Scheffela neobvyčajne populárnou. Do roku 1903 zaznamenávame viac ako 200 vydaní a do roku 1914 už mala takmer 300 reedícií. V roku 1884 V. E. Nessler napísal podľa nej operu:

B.G.¹⁸

*Behüt dich Gott! es wär zu schön gewesen,
Behüt dich Gott! es hat nicht sollen sein! –
Leid, Neid und Haß, auch ich hab' sie empfunden,
Ein Sturmgeprüfter müder Wandersmann.
Ich träumt' von Frieden dann und stillen Stunden,
Da führte mich der Weg zu dir hinan...
In deinen Armen wollt ich ganz genesen,
Zum Danke dir mein junges Leben weih'n.*

*Бережи тебе Господь! це було б чудово (надзвичайно прекрасно),
Бережи тебе Господь! цього не повинно бути (хай би цього не було):*

16 „*Адже не може стати добрим рапсодом той, хто не розуміє слів поета, бо рапсод повинен бути для слухачів тлумачем поетових думок. А виконати добре це завдання, не розуміючи того, що говорить поет, – неможливо. Усе це не може не викликати заздорові!*“ Переклад Йосипа Кобіва. Цитується за виданням: Платон: *Диалоги*. Київ : Основи, 1999, с. 69. Vyslovujem vďaka vedeckému spolupracovníkovi oddelenia dejín ukrajinskej literatúry Inštitútu literatúry T. H. Ševčenka Národnej akadémie vied Ukrajiny, kand. filologických vied Romanovi Kyseľovi za pomoc pri spracovaní zápiskov I. Franka v starogréckom jazyku.

17 „*Він (Гомер – Г.К.) – перший учитель і проводир усіх тих чудових трагедійних поетів*“. Переклад Дзвінки Коваль. Джерело перекладу: <http://litopys.org.ua/plato/plat10.htm>.

18 Zrejme skratka od Behüt dich Gott! Báseň sa uvádza v súčasnej ortografii. Prečítanie textu a podveršový preklad do ukrajiničiny patrí literárnemu vedcovi, vedúcemu oddelenia klasickej ukrajinskej literatúry Inštitútu literatúry T. H. Ševčenka Národnej akadémie vied Ukrajiny M. Bondarovi. Ten dospel k záveru, že rukopis básne v knihe *Spevy* (1868) S. Chalupku z knižnice I. Franka má svoje pravopisné osobitosti. Používa sa tu e po samohláske s prehláskou – Behüet, hoci by sa hodilo: alebo použiť prehlásku, alebo podľa staršej tradície nechať e po samohláske bez použitia prehlásky (teda nepoužiť' ue). Zdvojenie spoluhlásky n v dvoch prípadoch (vo štvrtom verši koniec slova Wandersmann) a v piatom riadku (slovo dann) má označenie čiarkou nad písmenom. Slovo und (zlučovacia spojka s významom : i, aj, tiež) zapisovateľ označuje znakom, príbuzným terajšiemu anglickému &. Posledné slovo v tomto texte – weihen (venovať) – je zapísané v krátkej forme s vypadnutým e v zakončení (weihn). V básnických textoch sa to nestalo prvýkrát, podľa súčasných pravidiel sa na mieste tohto e používa apostrof (weih'n).

Страждання, заздрість та ненависть — я також це пережив
(відчував),
Випробуваний бурями стомлений подорожній.
Я мріяв згодом про мир та тихі години,
І ось вела мене дорога далі до тебе...
В твоїх обіймах хочу я стати цілком здоровим (знайти цілковите
зцілення),
Для вдяки тобі своє молоде життя присвятити.

*Ochraňuj ťa Hospodin! Bolo by to úžasné.
Ochraňuj ťa Hospodin! To sa nemá stať.
Utrpenie, závisť a nenávisť – aj ja som to prežil,
Vyskúšaný búrkami, unavený pútnik.
Túžil som po pokoji a tichej hodine,
A hľa, cesta ma viedla ďalej k tebe...
V tvojej náručí chcem nájsť úplné uzdravenie,
Zasvätiť svoj mladý život vďaka voči tebe.*

Nasledujúcim rukopisom I. Franka v jeho fonde dokumentov, týkajúcich sa štúdia slovenskej literatúry, je konspekt prednášok z dejín slovanských literatúr (p. č. 2239), ktoré prednášal známy slavista, filológ, profesor V. Jagič, konzultant doktorskej vedeckej práce I. Franka *Varlaam a Joasaf, starokresťanský duchovný román a jeho literárne dejiny* (*Варлаам і Йоасаф, старохристиянський духовний роман і його літературна історія*). Ako je známe, prednáškovú činnosť V. Jagiča si I. Franko vysoko cenil. Vyjadril sa o nej s úctou: „otvoril dvere dokorán novým metódam a výsledkom“¹⁹ a najmä „veľmi rozšíril rozsah prednášok a seminárov tým, že okrem gramatiky zaviedol do štúdia aj dejiny literatúry, históriu, mytológiu, komparatistiku ľudovej slovesnosti.“²⁰

Konspekt je datovaný rokmi 1892 – 1893, teda do obdobia štúdia I. Franka na Viedenskej univerzite. Na 34 samostatných hárkoch, zaplnených prednáškami v nemčine, sa najviac pozornosti venuje popredným postavám slovenskej literatúry J. Kollárovi a P. J. Šafárikovi.²¹ I. Franko dôsledne zaznamenal životnú a tvorivú líniu týchto slovanských buditeľov a uviedol bibliografiu ich základných prác. Zrejme odtiaľ pramenia časté odvolávky vo Frankových prácach o Slovanoch na diela J. Kollára a P. J. Šafárika. Jednu z prvých, a zároveň najznámejšiu prácu z tejto oblasti *Literárne obrodenie Južnej Rusi a Ján Kollár* (*Літературне відродження Полудневої Русі і Ян Колар*), napísal Franko v čase pred obhajobou dizertácie v máji 1893 pre jubilejný zborník *Jan Kollár. 1793 – 1852. Sborník stati o životě, působení a literární činnosti pěvce „Slávy dcery“ ...* (Viedeň), nad vydaním ktorého

19 ФРАНКО, Іван: Поступ славістики на Віденським університеті. In: ФРАНКО, І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1981, том 31, с. 9.

20 ФРАНКО, Іван: Поступ славістики на Віденським університеті. In: ФРАНКО, І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1981, том 31, с. 30.

21 ФРАНКО, Іван: *Конспект лекцій проф. Ягіча з історії слов'янських літератур і бібліографія.* Відень : 1892 – 1893, ф. 3, од. зб. 2239, 34 арк.

34 bdel český akademický spolok, slovenský spolok Tatran a tiež redaktor vydania F. Pastrnek, v budúcnosti Frankov stabilný adresant.²²

Zaujímavý je príbeh prípravy tlače tejto publikácie. Dozvedáme sa o tom z korešpondencie I. Franka. V liste manželke Olge z 12. mája 1893 spomína: „*Robím na krátkom článku o Kollárovi pre slov(anský) almanach. Stala sa mi pri tom zábavná príhoda. Skôr, ako som ju začal písať, objavila sa v „Halyčanyninovi“²³ poznámka, že Frankov článok vyvolal u komisie nespokojnosť, lebo je napísaný foneticky a v ukrajínofilskom duchu. Posielam vysvetlenie, ktoré – môžeš si predstaviť – tá rozosmeje.*“²⁴ Podobnú informáciu nachádzame v liste I. Franka M. Drahomanovi s tým istým dátumom: „*S mojím článkom o vplyve J. Kollára na Rusínov sa mi stala zábavná príhoda. Ešte som ho ani nedokončil (ale materiálu som mal habadej), a už sa v „Halyčanyninovi“ objavila zmienka o tom, že redakčná rada almanachu je veľmi nespokojná, lebo článok je napísaný foneticky a pod. Poslal som im svoje vysvetlenie.*“²⁵

Text tohto ospravedlnenia bol publikovaný vo vydaní novin zo dňa 14. mája 1893 (č. 87): „*V jednom z ostatných čísel Vašich novín bola zverejnená správa, že môj článok o Kollárovi vyvolal nespokojnosť redakčnej rady uvedeného vydania. Môžem Vás ubezpečiť, že správa nie je nijako podložená už len preto, že môj článok do dnešného dňa nie je napísaný, a teda redakčná rada ho zatiaľ nevidela.*“²⁶

V tom istom roku pripravil I. Franko ešte jednu rozsiahlu štúdiu o najväčšom slovenskom básnikovi *Slovanská vzájomnosť v chápaní Jána Kollára*. Tentokrát pre časopis *Národ*, ktorého redaktorom bol M. Pavlík (№ 16, 18, 21, 23 – 24). V Inštitúte literatúry T. H. Ševčenka sa pod číslom 2790 uchováva kópia štúdie z časopisu, vytvorená rukou spisovateľa a žurnalistu F. Dudka.²⁷

J. Kollára a P. J. Šafárika okrajovo spomína I. Franko v prácach z českej²⁸ a starej ukrajinskej literatúry: *Karel Havlíček Borovský. Životopisná črta* (*Карол Гавлічек Боровський. Життєписний нарис*),²⁹ *Nová česká literatúra a jej vývoj. Jaroslav Vrchlický, jeho život a dielo. Bar Kochba* (*Нова чеська література її розвії. Ярослав Врхлицький, його життя і творчість. „Бар-кохба“*),³⁰ *Zjavenie sv. Štefana: štúdia nad jedným neznámyt apokryfom* (*Откровеніє св. Степана: студія над одним маловідомим апокрифом*),³¹ *Predhovor /k vydaniu Apokryfy a legendy z ukrajinských rukopisov. Zväzok I. Apokryfy starozákonné. Lvov 1896/* (*Передмова /до видання Апокрифи і легенди з українських рукописів. Том I. Апокрифи старозавітні. Львів, 1896*),³² *Apokryfné pseudoevanġelium Matúša a jeho stopy v ukrajinsko-ruskom písomníctve* (*Апокрифічне псевдоеванġеліє Матвія і його*

22 Pravdepodobne stály korešpondent, dopisovateľ (pozn. red.).

23 *Halyčanyn* – noviny moskvofilského smerovania, ktoré vychádzali tlačou v rokoch 1893 – 1913.

24 ФРАНКО, Іван: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1986, том 49, с. 396.

25 ФРАНКО, Іван: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1986, том 49, с. 397 – 398.

26 Цитується за: ФРАНКО, Іван: Літературні письма. In: ФРАНКО, І. *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1986, том 49, с. 712.

27 ФРАНКО, Іван: *Слов'янська взаємність в розумінню Яна Колляра і тепер*, (1893). Копія рукою Ф. Дудка і іншою рукою, ф. 3, од. зб. 2790, 32 арк.

28 V týchto vedeckých prácach I. Franko často nazýva J. Kollára a P. J. Šafárika Čechmi, teda považuje ich za dejateľov česko-slovenských.

29 ФРАНКО, Іван: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1978, том 11, с. 400.

30 ФРАНКО, Іван: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1981, том 31, с. 481.

31 ФРАНКО, Іван: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1982, том 36, с. 143.

32 ФРАНКО, Іван: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1976, том 38, с. 52.

сліді в українсько-руськiм письменствi),³³ *Poddanstvo a jeho zrušenie v roku 1848 v Halíči (Паницина та її скасування в 1848 р. в Галичині)*.³⁴

Podstatne rozsiahlejšie fakty o obidvoch dejateľoch slovenskej kultúry spracoval I. Franko v práci *Rozvoj slavistiky na Viedenskej univerzite (Поступ славістики на Віденській університеті)*. Najmä v časti opisujúcej činnosť katedry slovanských jazykov vedec vyzdvihol prínos P. J. Šafárika k jej rozvoju a budovaniu slavistiky. Vedeckej činnosti Jána Kollára, prvého člena tejto katedry, dáva I. Franko takéto hodnotenie: „A hľa, v roku 1849 prvýkrát vzniká katedra pre slovanské štúdiá na Viedenskej univerzite. Pravda však je, že na túto katedru nevstupuje učený odborník, ale veľký básnik, diletant vo vede, nesmrteľný autor Slávy dcéry, Ján Kollár. Bol povolaný, aby prednášal Slovanské starožitnosti. Ovocím týchto prednášok sa stala jeho kniha *Staroitalia slovanská, dielo úplne fantastické, bez akejkoľvek vedeckej hodnoty*.“³⁵

Spomedzi spomenutých štúdií sa v archíve I. Franka nachádza iba práca *K dejinám česko-ruských vzťahov (До історії чесько-руських взаємин, 1901)*, rukopis (p. č. 554) a fotokópia (p. č. 30) jej prvej publikácie v českom preklade v časopise *Slovanský přehled*.³⁶ Rukopis textu poslal I. Franko šéfredaktorovi časopisu, literárnemu vedcovi A. Černému spolu s listom 19. novembra 1900: „Posielam Vám náčrt ‚K dejinám česko-ruských vzťahov‘. Mnohé ostalo nedopovedané, zrejme sú tam aj chyby, ale aj tak to posielam v nádeji, že text mnohých zaujme. Prosím, aby ste mi poslali text po korektúre, aby som ho ešte raz prezrel a opravil dátumy, lebo aktuálne na to niet času a chceme Vám poslať rukopis čím skôr.“³⁷ A. Černý rukopis na žiadosť autora vrátil a na prvej stránke zanechal poznámku: „Kdyby vám překlad působil obtíže, raďte mi tento rukopis hned vrátiti, abych si překlad ještě tento týden sám pořídil. A. Č.“³⁸ (publikované prvýkrát – pozn. H. K.). Patrí mu tiež zvýraznenie niektorých slov v texte – *принагідні, півночі, пам'яті, язичи*, preklad niektorých slov v češtine nad ukrajinským textom: *викладова мова – vyučovaci řeč, відзнаку – визнак, спільну – společно*³⁹ a pod.

Mimochodom, I. Franko sa s A. Černým priatelil mnohé roky. Na ideu českého literárneho vedca založiť časopis, ktorý by sa venoval kultúrnemu životu všetkých slovanských národov, zareagoval podpornými slovami: „Daj Bože, nech sa tak stane! Som pripravený prispieť čímkoľvek, čím budem nápomocný...“⁴⁰ (list z 29. augusta 1898). I. Franko z vlastnej skúsenosti rozumel špecifikám redakčnej práce, nielenže radil, aké texty by boli vhodné na publikovanie na stránkach časopisu, posielal do tlače vlastné práce, odporúčal redaktorom, aby čitateľov oboznámili s dielom V. Hnatúka, B. Hrinčenka, A. Krymského, L. Ukrajinky a iných

33 ФРАНКО, Иван: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1981, том 32, с. 117.

34 ФРАНКО, Иван: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1986, том 47, с. 111.

35 ФРАНКО, Иван: Поступ славістики на Віденській університеті. In: ФРАНКО, І.: *Зібрання творів : у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1981, том 31, с. 8.

36 FRANKO, Ivan: K dějinám česko-rusinské vzájemnosti. In: *Slovanský přehled: sborník statí, dopisův a zpráv ze života slovanského*, 1901, № 4, с. 156 – 160.

37 ФРАНКО, Иван: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1986, том 50, с. 160.

38 „Ak vo vás preklad vyvolal otázky a problémy, vráťte mi rukopis a sám ho v priebehu týždňa pripravím Adolf Čern.“ Vyjadrujeme vďačnosť spolupracovníkovi oddelenia dejín literatúry Inštitútu Slovenskej akadémie vied, Radoslavovi Passiovi za prečítanie a úpravu textu v starogréckom jazyku a rukopisu.

39 ФРАНКО, Иван: *До історії чесько-руських взаємин*, 1901, ф. 3, од. зб. 554, с. 1, 2, 6, 7.

40 ФРАНКО, Иван: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1986, том 50, с. 116.

36 významných ukrajinských spisovateľov (listy z 29. 8. 1898, 22. 10. 1898). V knižnici I. Franka sa zachovali jednotlivé vydania časopisu, najmä ročníky I až IV za roky 1900 – 1901 (č. 2198, 2199, 2295, 2296).

V 90. rokoch 19. storočia po úspešnej obhajobe doktorskej dizertácie sa začala aktívna spolupráca I. Franka s V. Hnaťukom vo Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka (Наукове товариство Шевченка), kde Franko zastával pozíciu šéfa filologickej sekcie a V. Hnaťuk bol jej sekretárom. I. Franko spolu s V. Hnaťukom do konca roku 1906 spoločne redigovali *Literárnovedecký vestník* (*Літературно-науковий вісник*), kým jeho redakciu nepresunuli do Kyjeva. Prehľad *Zápisov Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka a Literárnovedného vestníka* svedčí o tom, že práve v tomto období bolo na stránkach týchto platforiem publikované najväčšie množstvo materiálov, venovaných slovenskej literatúre a kultúre.

Väčšina týchto príspevkov patrí V. Hnaťukovi, ktorý neraz navštívil v rámci expedícií územie Rakúsko-Uhorska, a teda dnešného Slovenska. Medzi nimi spomenieme: *Rusíni Prešovskej eparchie a ich nárečia* (*Русини Пряшівської епархії і їх говори*, 1900, kn. XXV – XXVI), *Je bačvanské nárečie slovenské* (*Чи бачванський говір словацький*, 1905, kn. LXIV), *Štatistika národnosti v Uhorsku* (*Статистика народностей в Угорщині*, 1902, kn. XI) a iné (všetky boli publikované v *Zápisoch Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka*).

Súčasne na stránkach *Literárnovedného vestníka* boli zverejnené jednotlivé diela slovenskej poézie, prebásnené do ukrajiničiny P. Hrabovským, ktorého tvorbu popularizoval I. Franko vedený súcitom s ťažkým osudom ukrajinského politického väzňa Ruského impéria. Takto uzreli svetlo sveta básne J. M. Hurbana *Oй гляну я, подивлюся*, J. Kollára *He liýte slíz žirkix z takim odčaeм...* (ako poznamenal M. Molnár,⁴¹ v skutočnosti ide o 142. sonet z poémy *Slávy dcéra*, ktorá sa začína slovami *Nač by proto srdce naše chladlo...*). P. Hrabovský pre svoju interpretáciu využil ruský preklad N. Berga *He сетуйте, что мы живём так мало...*, publikovaný v petrohradskom zborníku *Поэзия славян* (1871), V. Nebeského *Я довідавсь, чого...*, A. Sládkoviča *Покохаймо рідну землю...*,⁴² L. Štúra *У горах* (*Pastierova pieseň*).⁴³ Dnes sú tieto rukopisy P. Hrabovského súčasťou vydania *Zbierky prebásnení a prekladov* (*Збірки переспівів і перекладів*, 1897 – 1898, p. č. 3241) a zbierky *Vlna* (*Хвиля*, 1899, p. č. 3242), v ktorej sú aj preklady z W. Scotta, P. B. Shelly, M. Maeterlincka, V. Huga, A. Negri, S. Chalupku, P. Slavejkova, V. Hánky a tie sa spolu s inými zbierkami originálnych diel a prekladov básnika nachádzajú vo фонде Ivana Franka.

Vzťahy medzi I. Frankom a V. Hnaťukom sú všestranne analyzované v štúdiách M. Mušinku,⁴⁴ J. Melnyka,⁴⁵ a tiež v prvom zväzku *Frankivskej encyklopédie*

41 МОЛЬНАР, Микола: Зустрічі культур: з чехословацько-українських взаємин. Братислава – Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі, відділ української літератури в Пряшеві, 1980, с. 20 – 21.

42 *Літературно-науковий вісник*, 1901, том XIII, книга 1, с. 94 – 96.

43 *Літературно-науковий вісник*, 1906, том XXXIII, книга 2, с. 311.

44 МУШИНКА, Микола: Взаємини Івана Франка з Володимиром Гнатюком. In: *Іван Франко: дух, наука, думка, воля: матеріали Міжнародного наукового конгресу, присвячені 150-річчю від дня народження І. Франка*, м. Львів, 27 вересня – 1 жовтня 2006 р. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2008, с. 945 – 953.

45 МЕЛЬНИК, Ярослав: Іван Франко і Володимир Гнатюк: до історії творчих взаємин та особистих контактів. In: *Роль Володимира Гнатюка у розвитку української національної культури: тези доп. і повідомл. наук. конф., присвяч. 120-річчю від дня народження В. Гнатюка*. Тернопіль, 1991. С. 52 – 54.

(*Франківська енциклопедія*).⁴⁶ Avšak nie je tam zmienka o krátkej črte s názvom *Der slovakische Räuber Janošik in der Volkspoesie*. Ref. Volodymir Hnat'uk (*Slovenský zbojník Jánošík v ľudovej poézii. Referent Volodymyr Hnat'uk*, rukopis vo fonde pod č. 3).⁴⁷ Tento text I. Franka sa nedostal do zbraných spisov v päťdesiatich zväzkoch (Kyjev, 1976–1986) a dodatkových vydanií. O rukopise informuje *Sprievodca po fondoch Oddelenia rukopisov Inštitútu literatúry* (*Путівник по фондах відділу рукописів Інституту літератури*, Kyjev, 1999) s nepresným označením rukopisu za recenziu. Atribúciu rukopisu uskutočnil literárny vedec M. Bondar, ktorý určil, že žánrovo ide o posudok (alebo korešpondenčnú poznámku) I. Franka k prednáške V. Hnatuka, prednesenej na zasadnutí Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka. *Z Kroniky ukrajinsko-ruskej Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka za rok 1899* (№ 1)⁴⁸ sa podarilo určiť presný dátum zasadnutia – 29. 11. 1899.⁴⁹ V tom istom roku bol text prednášky aj publikovaný.⁵⁰

M. Bondarovi patrí aj prečítanie posudku I. Franka z rukopisu, preklad zo starej nemčiny do ukrajinského jazyka a príprava komentárov. Posudok uvádzame celý a podľa odporúčanií M. Bondara zachovávame osobitosti nemeckého štýlu, ktorý pestoval I. Franko, najmä staré a latinizované formy: *endgiltig* nie *endg[ü]ltig*, *Carriere* nie *Karriere*, *Cyklus* nie *Zyklus*; čisto nemeckú formu *Ethnograph* a pod.

Der slovakische Räuber Janošik in der Volkspoesie

Ref. Volodymir Hnat'uk

Ref. giebt zuerst einen allgemeinen Rückblick über die Räuber in den Karpaten (opryšky), weist auf die Motive hin, welche die Leute zu Räubern machten und giebt auf Grund der Volkstradition eine Darstellung des Räuberlebens, welches erst in den ersten Decennien des XIX. Jahrh[underts] endgiltig ausgerottet wurde. Im zweiten Kapitel giebt er eine Zusammenstellung der historischen Notizen über der Janošik, hauptsächlich auf Grund seines Processes, welcher im J[ahre] 1713 in St. Miklaš⁵¹ in Nordungarn durchgeführt wurde und woraus der slovakische Ethnograph Pavol Dobšinsky Exzerpte publiziert hat. Im dritte Kapitel wird das Leben, die Räuber-carriere und der Tod Janošik auf Grund slovakischer und polnischer Volkserzählungen und Volkslieder dargestellt und die Behauptung ausgesprochen, dass ähnliche Erzählungen über Janošik auch unter ruthenischen Bauern in den westlichen Karpathen existieren müssen, obwohl sie bis jetzt nicht aufgezeichnet wurden. Weiter werden die wandernden Motive aufgezählt, welche in die Lebensgeschichte Janošik's eingeflochten sind. Im vierten Kapitel giebt Raf. eine Zusammenstellung der Balladen, deren Held Janošik

46 ГНАТЮК Володимир Михайлович. In: *Франківська енциклопедія у 7 т.* Львів : Світ, 2016, том 1, с. 360 – 387. Серія „Іван Франко і нова українська література. Попередники та сучасники“.

47 ФРАНКО, Іван: *Der slovakische Räuber Janošik in der Volkspoesie*. Ref. Volodymir Hnat'uk, ф. 3, од. зб. 768, арк. 1 – 1 зв.

48 Kronika Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka (do roku 1905 Kronika ukrajinsko-ruskej Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka) – bulletin Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka 1900 – 1939, v ktorom sa publikovali správy a materiály o činnosti komisií spoločnosti, informácie o nových publikáciách, operatívne správy organizácie.

49 *Хроніка українсько-руського Наукового товариства ім. Шевченка за 1899 р.* Львів, 1900, № 1, с. 35.

50 ГНАТЮК, Володимир: Словацький опришок Яношік в народній поезії. In: *Записки наукового товариства Шевченка*. 1899, том XXXI–XXXII, книга V – VI, с. 1 – 50.

51 Liptovský Mikuláš – mesto v Žilinskom krajin, Slovensko.

38 *ist, und berichtet die Ansicht der Antonovič und Drahománov*⁵², welche auf Grund einer, augenscheinlich gefälschten Verszeile diesen ganzen Liedercyklus unter die ukrainischen historischen Volkslieder aufgenommen hatten.

Referát ponúka retrospektívny pohľad na zbojníkov v Karpatoch (opriškovia), ukazuje na motívy, ktoré ľud vytvoril pre pôsobenie zbojníkov a následne predstavuje základné ľudové tradície, obraz zbojníckeho života, ktorý bol vykorenený len v prvých desaťročiach 19. storočia. V druhej kapitole uvádza (referát – M. B.) porovnanie historických faktov o Jánošíkovi, prevažne na základe jeho (súdneho) procesu, ktorý sa konal v roku 1713 v Liptovskom Mikuláši na severe Uhorska a z ktorého slovenský etnograf Pavol Dobšínský publikoval úryvky. Tretia kapitola predstavuje život, zbojnícku kariéru a smrť Jánošíka na základe slovenských a poľských ľudových poviedok a ľudových piesní. Uvádza sa tu aj tvrdenie, že podobné rozprávania o Jánošíkovi by mali existovať medzi ruténskymi sedliakmi v západných Karpatoch, hoci doteraz nie sú zapísané. Ďalej sú vymenované motívy cesty, pospľietané v príbehu života Jánošíka. V štvrtej kapitole referát uvádza porovnanie balád, v ktorých Jánošík vystupuje ako hrdina a opravuje Antonovyuča a Drahománova, ktorí na základe – zdá sa, sfaľšovaného – verša celý piesňový cyklus umiestňujú medzi ukrajinské ľudové piesne.

Ďalší prameň vzťahov I. Franka so slovenským svetom tvorí jeho korešpondencia. V archíve básnika sa zachovali dva listy I. Frankovi, prvýkrát publikované jazykom originálu v publikácii *Vzťahy Ivana Franka s Čechmi a Slovákmi. Štúdie a výskum dejín československo-ukrajinských kultúrnych vzťahov* (Зв'язки Івана Франка з чехами та словаками. Статті й дослідження до історії чехословацько-українських культурних взаємин, zostavil M. Molnár a M. Mundák, 1957).

V liste z roku 1895 P. Mudroň prostredníctvom *Kurjera Lwowskeho* pozýva I. Franka na zjazd maďarských básnikov, ktorý sa konal v Budapešti,⁵³ v inom liste z 12. 1. 1900 P. Tóth sa na odporúčanie D. Makovického obracia na I. Franka s prosbou, aby mu poradil populárne haličské publikácie, ktoré by stálo zato vydať na Slovensku (p. č. 1621). Žiaľ, odpovede I. Franka na tieto dva listy sa nezachovali.

Počas celého tvorivého života I. Franko všestranne obohacoval vlastnú lektúru, škrupulózne kompletizoval knižnicu, vrátane vydání slovenskej literatúry. „Na základe spomienok Frankovho syna Tarasa, jeho otec mal vo svojej knižnici niekoľko slovenských knižiek, najmä slovenskej ľudovej tvorby, dokonca čiastočne ovládal slovenský jazyk. O záujme I. Franka o literatúru susedov sa môžeme dozvedieť aj z jeho publicistických a literárnokritických prác“ – delí sa so spomienkami a úvahami M. Nevrlý v práci *Ivan Franko a Slováci*.⁵⁴

V knižnici I. Franka, ktorá obsahuje viac ako 6000 jednotiek (takmer 12 000 kníh a periodík), sa podarilo objaviť trinásť kníh dejateľov slovenskej kultúry. Okrem vyššie spomenutej knihy *Spevy* S. Chalupku (1868), je výraznou *Slávy dcéra*

52 Práca Antonovyuča a Drahománova, ktorej obsah koriguje V. Hnaťuk, je samozrejme *Исторические песни малорусского народа с объяснениями Вл. Антоновича и М. Драгоманова* у двох томах. Київ : Друкарня М. П. Фріца, 1874 – 1875.

53 Žiaľ, tento list sa nám v archíve I. Franka nájsť nepodarilo.

54 НЕВРЛИЙ, Микола. Іван Франко і словаки. Ін: *Слово і Час*, 2010, № 5, с. 29.

(Budín, 1824) J. Kollára (č. 5495). Ide o druhé vydanie najznámejšieho slovenského diela. Kniha z fondu I. Franka na zadnej strane obsahuje zoznam priezvisk, zrejme jej vlastníkov, medzi ktorými je dobre čitateľné iba posledné meno – Rudol Feifer.

O Jánovi Kollárovi pojednáva monografia J. Jakubca *Jan Kollár, naroden 29. VII. 1793; zemrel 24. I. 1852. V upomínku na převezení ostatků jeho z Vidně do Prahy ve dnech 14 – 16 května 1904* (p. č. 5481). Spomenieme ešte dve knihy z fondu I. Franka – práce M. Murka *Jan Kollár* (Lublana, 1894) a *Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik: mit einem Anhang: Kollár in Jena und beim Wartburgfest* (Graz, 1897), kde boli publikované memoáre slovenského básnika (№ 3759 i 3887 vrátane).

Z prác samotného J. Kollára si I. Franko vysoko cenil dobre známú štúdiu *O literárnej vzájemnosti mezi kmeny a nářečimi slavskými* (1836) a súdil, že práve táto jeho práca si zaslúži najväčšiu pozornosť.⁵⁵ Podľa I. Franka druhé vydanie práce, publikované v nemčine s názvom *Über die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slavischen Nation* (Pesth, 1837) poznal aj T. Ševčenko v ruskom preklade z časopisu *Moskovské zvesti* (*Московские ведомости*, 1838) či *Vlastenecké zápisky* (*Отечественные записки*, 1840). Žiaľ, v knižnici I. Franka sa žiadna z týchto publikácií nenachádza. Podarilo sa však nájsť potvrdenie Frankovho záujmu o J. Kollára v dobovo populárnom časopise *Vestník Európy* (*Вестник Европы*, № 559). V ňom si spisovateľ zvýraznil Kollárovo priezvisko, jeho idey panslavizmu a literárnej vzájomnosti.⁵⁶

Pomerne úplný je v knižnici I. Franka súbor prác P. J. Šafárika. Medzi unikátnymi titulmi je výnimočná kniha *Geschichte der slavischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*, ktorá vyšla v Bude r. 1826 (č. 1047). Ako je známe, v tejto práci P. J. Šafárik prvýkrát v dejinách filológie spravil prehľad všetkých slovanských jazykov a literatúr, vrátane ukrajinskej, ktorá v tom čase bola v Európe pomerne neznáma. Šafárik zdôraznil etnickú príbuznosť halíčskych, bukovinských a uhorských Rusínov s „naddneperskými“ Ukrajincami a konštatoval, že „ruténske nárečia“ (zdôraznenie H. K.) vo východnej Haliči a juhovýchodnom Uhorsku sú varianty maloruského jazyka.⁵⁷ Kniha sa stala akýmsi revolučným zjavom vo filologickom myslení, mala niekoľko reedícií a bola preložená do niekoľkých jazykov. Exemplár z knižnice I. Franka má na titulnej strane pečiatku majiteľa „*Ex libris Theophili Korostenski Presbyteri ritus graeco-slavi-catholici galeiciae austr. Parizus. A: D: 1855.*“⁵⁸ V roku 1833 v Pešti (od roku 1873 časť Budapešti) vyšla ešte jedna práca P. J. Šafárika: *Serbische Lesekörner oder historisch-kritische Beleuchtung der serbischen Mundart*, venovaná dejinám srbského jazyka. V nej poprel v tom čase panujúci názor, že všetky slovanské jazyky pochádzajú zo staroslovienciny a na základe pamiatok 11. storočia dokázal pôvod srbského jazyka. Exemplár tejto knihy sa zachoval v knižnici I. Franka (č. 4164).

55 ФРАНКО, Иван: Слов'янська взаїмність в розумінні Яна Коллара і тепер. In: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1981, том 29, с. 60.

56 *Вестник Европы*, 1878, том V, книга 9 (сентябрь), с. 322, 323.

57 V orig.: Die russniakische Mundart in Ostgalizien und dem nordöstlichen Ungern ist nur eine Varietät des Kleinerussischen. In: ŠAFÁŘÍK, Pavel Josef: *Geschichte der slavischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten* Pavel Jozef Šafárik. Ofen, Mit kön. ung. Universitäts Schriften, 1826, c. 141.

58 „Z knih Teofila Korostenského, gréckokatolíckeho kňaza z halíčskeho Rakúska. Roku Pána 1855.“

Vo svojom čase sa dôležitou prácou v oblasti slovanskej filológie stala štúdia *Über den Ursprung und die Heimath des Glagolitismus*, vydaná v Prahe v roku 1858. V nej, ako je známe, P. J. Šafárik zastáva názor o prvenstve hlaholiky v porovnaní s cyrilikou. Podľa jeho výskumu je Cyril zakladateľom hlaholiky a cyriliku následne vypracoval Kliment Ochridský, Cyrilov žiak. Kniha, ktorá patrila I. Frankovi (č. 3575), má na titulnej strane nadpis „*Dar d-ra Iv. Franka*“ – komu je adresovaný nie je známe, ale pečiatka „*Franz Suppan buchhändler in Agram*“⁵⁹ (Franz Suppan, predavač kníh v Agrame) ukazuje na možný spôsob jej vrátenia do knižnice básnika.

Na poličke Frankovej knižnice pod číslom 367 sa nachádza aj pražská zbierka básní z roku 1845 *Gedichte aus Böhmens Vorzeit (Básne z prehistórie Bohémie)*, venované vlasti zostavovateľov, okrem P. J. Šafárika na nej pracoval aj F. Palacký. Na titulnej strane je rukou Franka napísané: „*Zur Literatur und Geschichte*“ („*Literatúra a dejinám*“).

Súbor kníh, spojených s menom P. J. Šafárika, ktoré sa nachádzajú v knižnici I. Franka, završuje posmrtný katalóg knižného dedičstva jedného z najvýznamnejších slovanofilov *Catalogus librorum, incunabulorum, codicum manuseriptorum, chartarum geographicarum, quae olim ad bibliothecam Pauli Josephi Šafařik pertinebant (Zoznam kníh, inkunábul, rukopisných kódexov, rukopisov, máp, ktoré kedysi patrili do knižnice Pavla Jozefa Šafárika)*, vydaný vo Viedni v roku 1862 (č. 2500/5). Publikácia zaraža množstvom zriedkavých kníh, ktoré patrili bádateľovi (len počet rukopisov dosahuje 39 jednotiek).

Medzi unikátnymi vydania z kolekcie I. Franka púta pozornosť zborník *O národných písniach a povéstech plemen slovanských*, vydaný v Prahe v roku 1853, zostavený L. Štúrom. Medzi slovanskými piesňami, usporiadanými v knihe podľa obsahu, je viac ako 40 z nich z ukrajinských zbierok.⁶⁰ Najvyššie hodnotenie L. Štúra dáva ukrajinským dumám, ktoré podľa O. Bodánskeho porovnáva so srbskými. Kniha z knižnice I. Franka patrila Matici českej, o čom svedčí pečiatka organizácie na titulnej strane (č. 123).

V knižnici ukrajinského bádateľa sa uchováva aj prvotlač najznámejšej práce L. Štúra *Slovanstvo a svet v budúcnosti*, ktorá vyšla v Moskve v roku 1867 v ruskom preklade s poznámkami V. Lamanského (*Славянство и мир будущего: послание славянам с берегов Дуная*, č. 1495/2, na titulnej strane je nadpis majiteľa „*О. Белоусъ*“). Pri študovaní textu knihy si I. Franko všimol ideu panslavizmu v chápaní L. Štúra a mentálne osobitosti Slovanov, definované autorom, o čom svedčia vlastnoručné poznámky a zvýraznenia spisovateľa.⁶¹

Poslednou knihou v zozname slovakistiky v knižnici I. Franka sú *Prostonárodné slovenské povesti* (1880 – 1883) – zbierka rozprávok a príbehov z ôsmich zošitov, zostavená etnografom, folkloristom P. Dobšinským (1828 – 1885), v ktorej nájdeme čarovné rozprávky (*Zlatovláška, Mlynček, Janko Hraško*), rozprávky

59 Agram – v súčasnosti Záhreb, hlavné mesto Chorvátska. V roku 1908 v meste Lipek neďaleko Záhrebu bol I. Franko na liečení. Zrejme počas tejto cesty natrafil na výtlačok *Über den Ursprung und die Heimath des Glagolitismus* z vlastnej knižnice.

60 НЕВРЛИЙ, Никола: Людовит Штур диалектичний. In: *Слово і Час*, 2007, № 7, с. 66.

61 ШТУР, Людовит: *Славянство и мир будущего: послание славянам с берегов Дуная*. Москва: Императорской Академии наук, 1867, с. III, 109. Серия „Чтения Истории Общества и Древностей Российских“.

o zvieratách (*Koza odratá a jež, O vlku, čo si dal šit' boty*), sociálne ladené rozprávky (*Pravda, O sirote*) a pod. (№ 118).

O záujme I. Franka o slovenský svet svedčia aj výstrižky článku *Słowacy ich życie i literatura (Slováci, ich život a literatura)* R. Zaviłinského z časopisu *Biblioteka Warszawska*⁶² (№ 2272/10–12).

Informácie o Slovanoch, a teda aj Slovákoch, čerpal I. Franko aj v Oso-lineu, najväčšej knižnici Halíče v 19. storočí, kde sa uchováva kolekcia kníh zo slovenských literatúr. Spomína to aj samotný I. Franko v článku *Literárne obrodenie Južnej Rusi a Ján Kollár*:

„*Odkiaľ čerpali títo mladí ľudia (M. Šaškevyč, I. Vahylevyč, J. Holovackyj – pozn. H. K.), zavretí medzi múrmi duchovného seminára, chudobní a málo vzdelaní, svoje vedomosti o súčasných pohyboch a plánoch bratských slovanských národov? Zdá sa, že tento prameň nepotrebujeme hľadať ďaleko. Bol to inštitút Ossolinských s ich bohatou knižnicou, bohatou najmä na knihy a vydania slovanské.*“⁶³

Vo výskume *Rozvoj slavistiky na Viedenskej univerzite* I. Franko ocenil kolekciu slovanovedných prác v knižnici pri Viedenskej univerzite, ktorú využíval v rozmedzí rokov 1892 – 1893. „*Už teraz obsahuje všetky najdôležitejšie pomocné prostriedky podľa všetkých plemien*“ – čítame v práci.⁶⁴

Ivan Franko dbal na kompletizáciu slovanských kníh vo Lvovskej knižnici Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka. V liste českému filológovi J. Polívkovi z 8. 12. 1906 sa naň obracia s prosbou: „*Bolo by možné kúpiť v antikvariáte aj staršie zborníky českých piesní: Kollára, Čelakovského, Šafárika, Erbena, Krolmusa? Ak by sa dali dostať, veľmi radi ich kúpime pre knižnicu Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka, lebo v našich poľských knižniciach nič také niet.*“⁶⁵ Žiaľ, informácia, či knihy kúpené boli, sa nám nezachovala.

Ivan Franko všestranne skúmal a uvádzal do vedeckého obehu v ukrajinskom priestore slovenskú literatúru, kultúru a vedecké výsledky filologického výskumu – ako je zvykom u iných európskych národov – počas celého svojho tvorivého života. Práve „... *ujasnenie si medzinárodných duchovných vzťahov medzi národmi, o ktorých politické vzťahy a dejiny nevedia nič, alebo takmer nič*“⁶⁶ – nazýval Franko jednou z najzaujímavejších stránok v rozpracovaní dejín literatúry.

Štúdiom slovensko-ukrajinských kultúrnych vzťahov vybudoval I. Franko vlastné dejiny spolupráce so susedným národom, ktorá zanechala jasnú stopu na tomto poli na prelome 19. a 20. storočia.

Preklad Valéria Juríčková

62 ZAWILIŃSKY, Roman: *Słowacy ich życie i literatura*. In: *Biblioteka Warszawska*, (1899), s. 311 – 328, 451 – 456, 111 – 134.

63 ФРАНКО, Иван: Літературне відродження полудневої Русі і Ян Коллар. In: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1981, том 29, с. 43.

64 Франко, Иван: Поступ славістики на Віденськiм університеті. In: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1981, том 31, с. 9.

65 ФРАНКО, Иван: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1986, том 50, с. 302.

66 ФРАНКО, Иван: До історії чесько-руських взаємин. In: *Зібрання творів у 50 т.* Київ : Наукова думка, 1981, том 33, с. 137.

- 42 Príspevok bol publikovaný v rámci projektu ústavu slovenskej literatúry SAV a Inštitútu literatúry T. H. Ševčenka Národnej akadémie vied „National and cultural identity in Slovak and Ukrainian literature of 19th – early 20th century“ (2017 – 2019), garant projektu za ukrajinskú stranu: doktor filologických vied, akademik Národnej akadémie vied Ukrajiny M. Žulynskij.

Literatúra

Catalogus librorum, incunabulorum, codicum manusccriptorum, chartarum geographicarum, quae olim ad bibliothecam Pauli Josephi Šafařík pertinebant. Vindobonae : Typis Caroli Gorischek, olim Leopoldi Grund, 1862, № 2500/5.

CHALUPKA, Samo: *Spevy Sama Chalúpyky*. Vieden : Ad. Holzhausen, 1868, № 664.

DANIŠ, Miroslav – NEVRLÝ, Mikuláš: *Ivan Franko. Život a dielo (1856 – 1916)*. Prešov : 2009.

DOBŠINSKÝ, Pavol: *Prostonárodné slovenské povesti*. Turč. Sv. Martin : Tlačou kníhtlač. účasť spolku – Nákladom vydavateľovým, 1880 – 1882, sošit 1, 5, 7, № 118.

JAKUBEC, Jan: *Jan Kollár, naroden 29. VII. 1793; zemrel 24. I. 1852. V upomínku na prevezení ostatků jeho z Vidně do Prahy ve dnech 14 – 16 května 1904.* № 5481.

KOLLÁR, Jan: *Slávy dcera ve třech zpěvích*; druhé vydání. Budjín : w Kralovské universitické tiskárně, 1824, № 5495.

MURKO, Matthias: *Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik: mit einem Anhang: Kollár in Jena und beim Wartburgfest.* Graz : Verlags-Buchhandlung „Styria“, 1897, № 3887.

MURKO, Matthias: *Jan Kollár*. Ljubliana : Samožalozba – Tisc. „Národne Tiskarne“, 1894. Ponatiz iz „Letopisa Matice Slovenske“. № 3759.

Путівник по фондах відділу рукописів Інституту літератури. Упорядник Г. Бурлака. Київ : Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України; Видавничий центр „Спадщина“, 1999.

ŠAFÁRIK, Pavel Josef: *Geschichte der slavischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten.* Ofen : mit kön. ung. Universitäts Schriften, 1826 p., № 1047.

ŠAFÁRIK, Pavel Josef: *Serbische Lesekörner oder historisch-kritische Beleuchtung der serbischen Mundart.* Pest : Verlag von C. A. Hartleben, 1833, № 4164.

ŠAFÁRIK, Pavel Josef: *Über den Ursprung und die Heimath des Glagolitismus.* Prag: Verlag von F. Tempsky, 1858, № 3575.

ŠTŮR, Ludevít: *O národních písních a pověstech plemen slovanských.* Praha : V Kommissi u Františka Řivnáče, 1853. Novočeská bibliothéka vydávaná nákladem českého museum. Číslo XVI, № 123.

THUN, Joseph Mathias – PALACKÝ František – ŠAFÁRIK, Pavel Josef: *Gedichte aus Böhmens Vorzeit verdeutscht von Joseph Mathias Grafen von Thun.* Prag : I. G. Galve'sche Buchhandlung, Friedrich Tempftn, 1845, № 367.

ШТУР, Людовит. *Славянство и мир будущего: послание славянам с берегов Дуная*. Перевод с немецкой рукописи с примечаниями В. Ламанского. Москва : Имп. о-во истории и древностей рос. при Моск. ун-те, 1867. Серия "Чтения Истории Общества и Древностей Российских". № 1495/2

Вестник Европы, том V, книга 9 (сентябрь), № 559⁶⁷.

З історії чехословацько-українських культурних зв'язків. Редактор Й. Грозенчик. Братислава : Словацьке видавництво художньої літератури, 1959.

ZAWILŃSKY, Roman: *Słowacy ich życie i literatura*. In: *Biblioteka Warszawska*, (1899), s. 311 – 328, 451 – 456, 111 – 134, № 2272/10-12.

Зв'язки Івана Франка з чехами та словаками. Статті й дослідження до історії чехословацько-українських культурних взаємин. Упорядкували М. Мольнар, М. Мундяк. Братислава : Словацьке видавництво художньої літератури, 1957.

Halyna Karpinchuk, PhD
Shevchenko Studies Department
T. H. Shevchenko Institute of literature
of National Academy of Sciences of
Ukraine
4 Mykhaila Hrushevskeho Str
Kyiv 01001
Ukraine
e-mail: halynakarpinchuk@ukr.net

67 *Na tomto mieste a ďalej sú uvedené čísla úschovy kníh z knižnice Ivana Franka.*